

L'edició a Montserrat com a Oxford i a Cambridge

per Manuel Llanas

Francesc Xavier Altés i Aguiló - Josep Massot i Muntaner - Josep Fauli

Sis segles de Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2018.

Històricament parlant, en el món editorial, d'aquí i d'arreu, predominen les iniciatives que, al marge de l'interès i la transcendència, tenen una vida limitada o efímera. No es tracta pas de cap anomalia: totes les institucions i empreses, totes les iniciatives individuals o col·lectives, afronten la

perduració com un dels reptes principals. Entre nosaltres, els segells editors amb vocació comercial de trajectòria més llarga són de caire familiar i els encapçala, al llarg d'una colla de generacions, la firma Jolis-Pla, que, nascuda al darrer terç del segle XVII, perviu fins a finals del XX sota diferents denominacions (Joan Jolis, Maria Jolis, Joan Jolis fill, Hereus de Joan Jolis, Bernat Pla, Viuda Pla i Hereus de la Viuda Pla). Altres exemples adduïbles de pervivència generacional, ja contemporanis, es troben en la família Casals, que remunta la seva relació comercial amb els llibres a 1870, inicialment amb el

nom de Tipografia Catòlica. O la família Salvat, titular de l'editorial homònima, l'activitat de la qual s'estén al llarg de gairebé un segle, de finals del XIX a finals del XX. O, finalment, la família Gili, amb múltiples branques dedicades al món del llibre, una de les quals, la fundadora de l'editorial Gustavo Gili el 1902, n'ostenta encara avui la propietat.

Dins aquest panorama, la trajectòria editorial montserratina se situa en una altra òrbita —o, com es diu ara, juga en una altra lliga—: l'òrbita de les institucions religioses i acadèmiques, les úniques capaces de mantenir una continuïtat secular tan dilatada. Per valorar-ne la longevitat, doncs, ens hem de remetre, dins l'àmbit internacional, a monestirs i santuaris, com el que ens ocupa, i, sobretot, a universitats d'òrgens medievals amb tradició editora. Doncs bé: tots els indicis i les informacions disponibles duen a afirmar que la tasca editora del monestir de Montserrat —produïda amb impremta pròpia o, molt més sovint, encarregada a obradors aliens, especialment de Barcelona i de Manresa— se situa en el primer lloc del rànquing mundial de les editorials més antigues encara actives i amb producció continuada en el temps. No és pas poca cosa, i faríem bé de presumir-ne, a casa nostra i en els fòrums internacionals. La saviesa i el rigor de Josep Massot i Muntaner permeten concloure que a la posició capdavantera del segell montserratí només s'hi acosten els d'Oxford i Cambridge. Altres universitats d'origen medieval amb producció bibliogràfica, com la Sorbona o Salamanca, manquen, en canvi, de continuïtat.

Per commemorar i difondre com cal aquesta tan sostinguda dedicació, les Publicacions de l'Abadia de Montserrat acaben de donar a conèixer una recopilació d'estudis sobre la seva història: *Sis segles de Publica-*

cions de l'Abadia de Montserrat, que reuneix treballs de Francesc Xavier Altés i Aguiló, Josep Massot i Muntaner i Josep Faulí. És un volum amb tapa dura i de gran format, pulcrament imprès —marges generosos, interlineat ampli, tipografia de cos molt llegible— i esplèndidament il·lustrat. De fet, la il·lustració constitueix una de les aportacions principals del volum: en blanc i negre i en color, de vegades a doble pàgina, s'ha reunit un material documental de primer ordre, que recopila mostres dels primers llibres editats, portades, cobertes, gravats i fotografies, un fris visual impagable de la producció bibliogràfica del monestir al llarg del temps. Pel que fa als estudis, s'han reproduït els inclosos al catàleg de l'exposició, del 1999, *Montserrat. Cinc-cents anys de publicacions, 1499-1999*, reunits el 2005 en el volum *Cinc-cents anys de Publicacions de l'Abadia de Montserrat* (número 345 de la «Biblioteca Serra d'Or»). Així, mentre Altés i Aguiló s'ocupa d'examinar «La impremta i el llibre a Montserrat (segles XV-XIX)», Massot i Muntaner se centra en «L'abat Marcet i la creació d'una editorial moderna» i Faulí en «Del no-res a la plenitud en 65 anys (1939-2004)»; totes tres aportacions —sobretot la primera— han estat sotmeses per Massot i Muntaner a ampliacions, modificacions i addicions.

No cal dir que, dins el marc d'un monestir i d'un santuari, l'activitat editora s'ha circumscrit sobretot a obres de caire religiós i històric, ja des de les primeres mostres impreses. Del 1488 daten, per exemple, les primeres estampes de la Mare de Déu de Montserrat, seguides d'un reguitzell de butlles de la Confraria i dels primers llibres, tot plegat imprès a Barcelona. Tot seguit, i un cop rebut de la congregació benedictina l'encàrrec d'editar llibres litúrgics, l'abat d'aleshores, García Jiménez de Cisneros, recorre a l'impressor Joan

Luschner, a qui convenç de traslladar una premsa al monestir. D'aquest obrador en surten, el 1499, els primers llibres impresos al monestir. Posteriorment, i fins al 1918, Montserrat va promoure essencialment tres tipus d'obres: privilegis i indulgències per a confreres i pelegrins; estampes, gravats i fulls devots, i, en darrer lloc, opuscles i llibres d'espiritualisme i d'història de la muntanya. Ara fa un segle, l'abat Marcet feia instal·lar un altre cop al monestir un taller d'impremta, actiu fins al 1988; i fins al 1936, l'editorial desplega una producció basada en diversos eixos temàtics: la Bíblia i textos assimilats, l'espiritualitat, la història eclesiàstica i, en darrer terme, la litúrgia i el cant gregorià.

Acabada la Guerra Civil, la represa regular de la tasca editorial data del 1947 i rep un fort impuls en els dos decennis següents; la gran expansió, però, s'inicia quan, el 1971, Josep Massot i Muntaner es fa càrrec de la direcció de les nomenades Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAM). D'aleshores ençà, se n'ha ampliat molt el ventall temàtic (amb un creixent protagonisme de la llengua, la literatura i la història catalanes, del llibre infantil i juvenil i del de muntanyisme i excursionisme), de manera que les PAM han esdevingut un segell generalista —compatible amb un perfil d'editorial universitària, de filologia, humanitats i ciències socials— que a hores d'ara ronda els 2.200 títols en catàleg.

En la cloenda del volum, Josep Massot i Muntaner dibuixa un traç sintètic dels darrers anys de les PAM, que han encetat la sisena centúria afectades per la crisi general del sector del llibre i la minva de lectors, factors que han obligat, com a totes les editorials, a reajustaments i reestructuracions. Això no obstant, acaba llançant un missatge de confiança en el futur que no es pot sinó desitjar que resulti profètic.